

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 28 του 'Απριλίου 1904

ΓΡΑΦΕΙΑ : 'Οδός Οικονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 93

ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ

«...Κ' ἔγραψα τὸ βιβλίον μου οὗτο στοῦ λαοῦ τῇ γλώσσᾳ, γιατί πρέπει κι' αὐτός νὰ τὸ διαβάτῃ καὶ τέτοια γλώσσα σήμερον μιλεῖ καὶ νοιώθει ὁ λαός.

Κι' ἂν αὐτοὶ κατορθώσουν εἰς σοφοὺς δασκάλους μας νὰ μάθουν τὴν λαὸ νὰ μιλήῃ ὅπως μιλοῦσαν οἱ πατέρες μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τοὺς εἶνω τὸ λόγο μου πὺς θὰ ξανατυπώσω τὸ «Κρασί» μου εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴ γλώσσᾳ. Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ τὸ κατορθώσουν. Ἐμένω μὲ παιδεύσαν ἐφτά χρόνια στὰ σχολεῖα, μοῦ δύναν τὸν πρῶτο βαθμὸς σ' ὅλες τὰς τέξεις καὶ δὲν τὸ κατόρθωσαν».

Ἔτσι ξεμολογιέται στὸν πρόλογο τοῦ «Κρασιοῦ» τοῦ δ.κ. Στασινοπούλου. Παληκάρισα. «Οἶνος, ὦ φίλε παῖ, λέγεται κι' ἀλήθεια.» Καὶ τὴν Ἀλήθειαν μᾶς εἶπε γράφοντας τὸ «Κρασί» του, τὴν Ἀλήθειαν προσκύνῃ, τὴν Ἀλήθειαν βγήκε νὰ διδάξῃ μ' αὐτό.

Ἐνας τέτοιος παληκαρὸς σὰν τὸν Στασινοπούλου, πνίγει χίλιους εὐνουσισμένους δασκάλους σὰν τὸν Σκιαῶ. Ἐνα βιβλίον σὰν τὸ «Κρασί» του, ἀληθινόν, δυνατὸ, ἀνεύθετο, γκρεμίζει κάστρα πυργωμέν' ἀπάνω στὴν ψευτιά καὶ στὴν μπαγαποντιά. Εἶναι δυναμίτης. Γιατί δυναμίτης εἶναι κ' ἡ Ἀλήθεια. «Ἐφτά χρόνια μὲ παιδεύσαν εἰς δασκάλους». Πόσα χρόνια θὰ παιδεύσουν εἰς ἀλιτῆριον αὐτοὶ τὸν λαὸ καὶ μὲ τὸ νὰ τοῦ μιλοῦν μιὰ γλώσσα ψεύτικη κι' ἀκατανόητη, θα τοῦ χαλνοῦνε τὴν ψυχὴ του, τὰ γούστα του καὶ τὰ κρασιά του ἀκόμα;

Τὰ κρασιά καθὼς καὶ τὰ μυαλὰ τὰ ξεδιασμένα ἀπὸ τὸ Δασκαλισμὸ, ἔρχεται νὰ διορθώσῃ σήμερον ὁ Μεσολογγίτης ἐπαναστάτης μὲ τὸ βιβλίον του. Διαβάστε το καὶ θὰ δῆτε. Ρουφήχτε το καλύτερα, γιὰ τὸ «Κρασί» τοῦ Στασινοπούλου ρουφιέται, εἶναι Ὀλύμπιο νέχταρ, εἶναι τῆς Κύπρου ἀνθοσμίας. Δυναμώνει τὴν ψυχὴν τὸ «Κρασί» αὐτό, ἀνοίγει τὰ μάτια, δείχνει τὴν Ἀλήθειαν.

Εἶναι μεγάλο αὐτὸ πὺς κατόρθωσι ὁ Στασινοπούλος. Ὅχι μοναχὰ γιατί ἔφερε, σὰν ἄλλος Προμηθεὺς, τὰ φῶτα τῆς Ἐπιστήμης στὸ λαόν, ἀλλὰ καὶ γιατί θὰ διαλύσῃ μιὰ πλάνη μεγάλη καὶ θαποδείξῃ ὀλοφάνερα σ' αὐτὸν πὺς δὲν εἶναι ὀχτροὶ τοῦ μᾶ φίλοι τοῦ γκαρδιακοὶ ἐκεῖνοι πὺς ἀγωνίζονται γιὰ τὴν Ἀλήθειαν σήμερον, πὺς ἰδρώνουν, πὺς βρίζονται ἀπὸ τοὺς δασκάλους προδότες καὶ παράφρονες μόνον καὶ μόνον γιατί δὲ βρίζουν «χυδαῖα» τῇ γλώσσᾳ πὺς μιλάει ὀλόκληρ' ἡ Ρωμιόσύνη, τῇ

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Κ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

γλώσσᾳ πὺς μ' αὐτὴν ἔσπασε εἰς ἀλυσίδες τῆς σκλαβιάς καὶ πὺς μ' αὐτὴν μιὰ μέρα, σὰν θὰ τὴν παραδεχτῇ γιὰ ἐπίσημην πιά γλώσσᾳ, θὰ σπάσῃ τὴς ἀλυσίδες καὶ τῆς ἄλλης σκλαβιάς, τῆς ἀκόμα βαρύτερης ἀπὸ τὴν πρώτη, τῆς Δασκαλικῆς σκλαβιάς.

Ὁ νοικοκύρης πὺς θὰ διαβάσῃ τὸ «Κρασί» τοῦ Στασινοπούλου, ἔτσι ἀπλᾶ καὶ ζωντανὰ γραμμένον, θὰ πῇ :

— Δὲν εἶναι προδότες αὐτοὶ πὺς μὲ μιλᾶνε τῇ γλώσσᾳ μου καὶ πὺς μὲ μαθαίνουν νὰ φτιάχνω τὸ κρασί μου.

Τὸ ἴδιο θὰ πῇ κι' ὅταν αὐτοὶ οἱ συνεργάται μας κ. Judas Errant, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους γιαιτροὺς μας, μὲ τὸ ἀληθινὸν του ὄνομα πιά. θὰ χάρισῃ στὸ λαόν ἓνα ἐπιστημονικώτατον βιβλίον του, τὴ «Ματιά». Τὸ ἴδιο θὰ φωνάξῃ ὁ νοικοκύρης χαρούμενος κι' ὅταν μεθ' αὐτοῦ κ. Ἀλεξάντρα Παπαμόσκου θὰ τὸν μάθῃ ἀπὸ τὴς στήλης τοῦ «Νουμά» μὲ τὴ «Φυσιολογία τῆς» τί πράμα εἶναι, πὺς λειτουργεῖ καὶ πὺς μπορεῖ νὰ λειτουργῇ κανονικὰ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ.

Μὰ κι' ὁ κ. Στασινοπούλος δὲ θὰ σταματήσῃ στὸ «Κρασί» του. Δὲν εἶναι ἀπὸ κείνους πὺς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ νίκη σταυρώνουν τὰ χέρια κι' ἀναπαύονται ἀπάνω στὴς δάφνες. Εἶναι πολεμιστὴς γενναῖος, ἀκούραστος. Ρουμελιώτης ἀληθινὸς κι' ἄξιος συμπατριώτης τοῦ Παλαμά. Σὰν Ρουμελιώτης λοιπὸν, δὲ θὰ σταματήσῃ στὸ πρῶτον ἐχθρικὸν ταμπούρι πὺς κυριέψῃ θὰ ζή-

τήσῃ νὰ κυριέψῃ καὶ τὰ ἄλλα. Κ' ἔτσι σὲ λίγο, ἀφοῦ εἶναι καὶ δικηγόρος, θὰ πετάξῃ ἄλλους δύο μύδρους πυρωμένους κατὰ τοῦ Δασκαλισμοῦ, τὸ «Σύνταγμα» καὶ τὸν «Πρόχειρον δικηγόρον» τοῦ βιβλίου χρησιμώτατα καὶ τὰ δύο, πὺς θὰ τὰ κἀν γκόλφι τοῦ ὁ λαὸς καὶ πὺς γι' αὐτὰ καὶ μόνον θὰ τὸν ἀνακηρύξῃ εὐεργέτην του, ὅπως εὐεργέτην τοῦ θὰ τὸν ἀνακηρύξῃ ὁ κάθε νοικοκύρης πὺς μεθυσμένος ἀπὸ τὸ «Κρασί» τοῦ θὰ κἀψῃ ὅλους τοὺς δασκάλους πὺς τοῦ χαλνοῦσαν τὰ κρασιά του ἰσὰ μὲ σήμερον μὲ τὴς φυλλάδες τοῦς.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤ' ΑΠ' ΤΗΝ ΚΟΥΤΑΛΗ

ΣΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ *)

—ΕΓΩ.— Τοῦτο βέβαιον ἦθελε ὁ κῆρυξ. Τὴν ἔρευναν τοῦ στὴν ἀναγγέλλει ψυχολογικὴ καὶ πρακτικὴ. Παρκατάω σοῦ λέει: «ἠθέλησα νὰ διευκρινίσω τὴν ἐνδοτέραν ψυχολογικὴν καὶ φυσιολογικὴν αἰτιολογίαν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων. Πὺς νὰ σοῦ τὰ πῇ καθαρότερα :

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ.— Ναι τοῦτα λέγει, λέγει καὶ περισσύτερα· «εἶδε, λέγει, τὰς αἰσθηματικὰς, εἶδε καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς προκαταλήψεις, αἱ ὁποῖαι συσκοτίζουν τὸ ζήτημα, καὶ ἠθέλησε νὰ διασκεδάσῃ τὸν συσκοτισμὸν, καὶ νὰ δώσῃ νέαν τροπὴν εἰς τὸ ζήτημα τροπὴν πλέον ὀλως διόλου ἐπιστημονικὴν ἢ τις νὰ ἐξετάξῃ ψυχρῶς καὶ φιλοσοφικῶς ἀνθρώπους καὶ γεγονότα.»

Ἀρτὰ λέγει, ἄς δοῦμε τί κἀν. Ἐκεῖνο τὸ κατὶ πὺς δὲ μᾶς τὸ δίνει ἡ ἐξακριβωσις τῶν γεγονότων, παρὰ τὸ βρίσκει ὁ νοῦς, ἐκεῖνη τὴν δὴν τοῦ, πὺς ἀνάβει τὸ φῶς καὶ μονομιᾶς ἀνεβάξῃ τὴν ἐπιστήμην ἀψιγλότερᾳ καὶ τὴν κἀν νὰ βλέπει μακρότερα καὶ καθαρότερα, ἔργον τέλος ἐπιστήμης δὲν μποροῦσκαμε νὰ τὸ περιμένωμε ἀπ' τὸν ἐρεθνητὴν, ἀφοῦ δὲν κατόρθωσι νὰ ξεδιαλύνει πὺς εἶναι τὸ καθαφτὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης. Περιμένωμε λοιπὸν στὴν ἐξακριβωσιν τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν γεγονότων τῶν ἐξακριβωμένων ἀπ' τὴν καθημερινὴν παρατήρησιν, νὰ μᾶς δείξῃ μέθοδον

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 92 φύλλον.

τὸ ἐλάχιστον, χεροπιασίδι σὰν νὰ ποῦμε ἐπιστημονικό.

Κατὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν κατόρθωσε νὰ πᾶει, περιμένουμε τὸ ἐλάχιστον νὰ δείξει πῶς κατέχει λιγάκι ἀπ' τὴ μέθοδο πού γλυτώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὴν πλάνη. Ὁ ἴδιος ἄνθρωπος σπάνια τὰ καταφέρνει καὶ τὰ δύο. Ὁ ἄνθρωπος πού μὲ νοῦ καὶ μὲ δημιουργικὴ καὶ πλαστικὴ φαντασία βρίσκει κ' ἐξηγεῖ, δὲν κατορθώνει πάντα καὶ νὰ ἀποφεύγει κάθε πλάνη.

Ὅταν ὅμως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ καὶ νὰ χαρίσει, προσέχει νὰ μὴν ἐμποδίζει καὶ λιγοστεύει ἐκεῖνο πού εἴδωκεν ἄλλοι. Γι' αὐτὸ δοῦμε λοιπὸν καὶ τὴ μέθοδο τοῦ ἐρευνήτη.

«Ὅταν π.χ. ἓνας ψυχολόγος ἐρωτᾷ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ὀνείρων: «Σὰς ἐτυχε ποτὲ νὰ ἐξακριβώσετε τὸν χρόνον τῆς διακειας ἐνὸς ὀνείρου; ὁ ἐρωτώμενος ἀπαντᾷ ἀπλούστατα μὲ ἓνα ξηρὸν ἀριθμὸν εἰς τὴν ἐρώτησιν, χωρὶς προσπάθειαν νὰ μαντεύσῃ τὴν σκέψιν τοῦ, ἐρευνητοῦ, νὰ προεξοφλήσῃ τὴν κρίσιν του. νὰ συζητήσῃ τὴν χρησιμότητα τῆς. Καὶ αὐτὸ διότι ὑποτίθεται—ὅπως καὶ εἶναι—ὅτι ὁ ἐρωτῶν ἔχει κάποιον λόγον νὰ ἐρωτᾷ τοιοῦτοτρόπως, ἐντελῶς διαφορετικὸν κάποτε ἀπὸ ἐκεῖνον πού μαντεύει ἢ ὑποθέτει ὁ ἐρωτώμενος.»

Ὅταν λοιπὸν ἓνας, γαιτρός ἢ ψυχολόγος βάζει μιὰ τέτια ἐρώτηση καὶ τὴ βάζει ἔτσι, θὰ πεῖ πού θέλει ν' ἀποκλείσει τὴν ἐπίδραση, πού μπορεῖ νὰ χεῖ ἢ συνειδηθῇ ἐκεῖνου πού ἐξετάζεται, στὴν ἐρμηνεία τῶν φαινομένων πού θέλει νὰ ξεδιχλύνει ὁ ἐρευνήτης. Ἐδῶ ὅμως στὰ φαινόμενα μας, ὁ λόγος πού θὰ δώσει ἐκεῖνος, πού ἐξετάζεται, ἂν θελομε νὰ βαραίνει, πρέπει νὰ περάσει ἀπ' τὴ συνείδηση, κ' ἡ συνειδηθῇ πρέπει νὰ νάναι ὅσο τὸ δυνατόν καλότερα φωτισμένη. Μ' ἄλλα λόγια, τὰ φαινόμενα πού ὁ ἐρευνήτης παρακινεῖ, δε μιᾶζουν. Τὰ βάζει μᾶζι, ἐκεῖ πού ἔπρεπε νὰ τὰ ξεχωρίσει σὲ δύο ὁμάδες. Στὴ μιὰ γὰρ νὰ γίνῃ ἐξέταση πρέπει ν' ἀποκλείσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὴ συνειδηθῇ στὴν ἄλλη γὰρ νὰ κάνομε τὴν ἐρευνα, ἢ συνειδηθῇ πρέπει νὰ ἐργάζεται μὲ ὅσο τὸ δυνατόν παραπάνω πῶς δικό τῆς. Στὴ μιὰ μπορεῖ νὰ κοιμᾶται καὶ νὰ ὀνειρεθῇ, στὴν ἄλλη πρέπει νὰ εἶναι ξυπνὸς καὶ νὰ νοεῖ καὶ διαλογίζεται.

— Εἰς. — Μὰ δὲ μοῦ λὲς πού θέλεις νὰ φτάξῃς μ' ἀφτά, μήπως θέλεις νὰ πεῖς πού τὰ φαινόμενα πού ἐξετάζει ἡ ἐρευνα γὰρ ψυχολογικὰ δὲν εἶναι ψυχολογικὰ;

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Τοῦτο θὰ τὸ πῶ σὲ λίγο. Τώρα προσέχας λέγω ὅτι τοῦ ἐρευνήτη οὗτ' ἢ μέθοδος εἶναι ἐπιστημονική. Τῶν φαινομένων ἢ ἀναλύση μᾶς φέρνει πὲρ' ἀπ' τὰ φαινόμενα, στὸ γενικό, στὸ καθολικό, στὴν ἐπιστήμη τέλος· τοῦτο ὁ ἐρευνήτης οὔτε τὸ ὑποψιάστηκε. Τὸ ἐλάχιστον ὅς πρόσεχε νὰ ξεπερδέψει μὲ μιὰ ἀρχὴ διαλυστὴρα προτοῦ νὰ καταπιάσῃ τὴν ἐξακριβώση μὲ τὴ μικρομετρικὴ βίδα.

— Εἰς. — Ὅπως κ' ἂν εἶναι ὀνειρεφτὰ ἢ τοῦ ξύπνου, συνειδητὰ ἢ ἀσυναισθητὰ, τὰ φαινόμενα μᾶς εἶναι ψυχολογικά.

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Τοῦτο θὰ πρόκειται νὰ δοῦμε καὶ γὰρ νὰ μὴ χασομεροῦμε, ὅς πιάσῃ τὰ πράγματα ἀπ' τὴ ρίζα καὶ τὴ φύτρα τους. Γιὰ νὰ ξεχωρίσῃ καὶ ξεδιχλύνῃ σὲ τί εἶδος φαινόμενα πρέπει νὰ καταλογίσῃ ἀφτά πού θέλει νὰ ἐξακριβώσῃ ὁ ἐρευνήτης, ἀνάγκη νὰ καταλάβῃ τί εἶδος φαινόμενα εἶναι ἢ γλῶσσα, ἢ σωστότερον ἢ λαλιὰ, ὁ ἀρρωμένος λόγος, γιατί γλῶσσα καθὼς ξέρεις εἶναι καὶ τ' ἄλλα μέσα πού μᾶς κάνουν νὰ καταλαβαίνῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ μάλιστα οἱ χερονομίες πού γὰρ βέβαια προηγήθηκαν ἀπ' τὸ λόγο, σὰν καὶ σὲ μᾶς τὴν πρώτη βραδιά. Τί λὲς λοιπὸν, τί γέννησε τὴ λαλιὰ;

— Εἰς. — Τί ἄλλο παρὰ ἡ φύση πού εἶναι γύρω μας, καὶ ἡ ψυχὴ πού εἶναι μέσα μας μὲ τὴ δύναμη τῆς νὰ βάζει σημάδια. Τί προηγήθηκε τί ἀκολούθησε μᾶταιο νὰ ἐξετάζει κανεὶς τόσο μάταιο, λέγει κ' ὁ περιφημὸς φυσιολόγος καὶ ψυχολόγος Wundt ὅσο καὶ τὸ τί γεννήθηκε πρὶν, ἢ κῆττα ἢ τ' ἄθρο. Ἰδέα καὶ σημάδι εἶναι σὲ μιὰ ἀναλογία ὅπως τὸ ἐγὼ καὶ τὸ ἄλλο, ἢ ἐντύπωση κ' ὁ ἐρεθισμός. Τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν εἶν' ἐκεῖνο πού λέμε φύση, τὸ σύνολον τῶν σημάτων ὁ ἄνθρωπος. Ὅσο μπορεῖς νὰ χωρίσῃς ἀφτά, ἄλλο τόσο καὶ τὴ γλῶσσ' ἀπ' τὴ ψυχὴ. Τί ἄλλο ζητᾷς; νὰ ὁ μηχανισμός πού σιγὰ σιγὰ μὲ τὴν ἐξέλιξιν ἔφερε τὸ λόγο ἀφτοῦ πού εἶναι.

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Σοῦ τὸ εἶπα κ' ἄλλοτε, ἄλλο ἐξέλιξιν κ' ἄλλο ἐξήγησιν. Βέβαια, νὰ χωρίσῃς τὴ ψυχὴ ἀπ' τὰ σημάδια πού βάζει δὲν εἶναι τρόπος. Σημάδια ὅμως εἶναι κ' οἱ χερονομίες. Τὴν πρώτη ἀνθρωπότητα βουβὴ θὰ τὴν φανταστοῦμε καὶ σήμερα ἀκόμα στίς ἀγριεὲς φυλὰς χερονομίες καὶ λαλιὰ τὰ ἴδια καταφέρνουν. Πούθε λοιπὸν ἀρχισ' ἡ προτίμηση; Γιατί ἡ λαλιὰ νὰ ἐξοντώσῃ σχεδὸν τίς χερονομίες;

— Εἰς. — Εἶπαν πῶς ὁ ἄνθρωπος θ' ἀρχίσει

νὰ μιμνῆται τίς φωνὰς τῶν ζώων κ' ἀπὸ καὶ εἶδε τί δύνει' ἢ φωνή.

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Πολὺ περιορισμένη μίμνησ' ἀφτή· σ' ὅλες τίς ἄλλες περιστάσεις ὁ ἄνθρωπος ἔχει νὰ μιμνῆται δράση, κίνηση δηλαδὴ διαφόρων εἰδῶν κ' ἐδῶ, ἀνάγκη νὰ τὰ τεχνολογοῦμε δὲν εἶναι, ἀπὸ μᾶς ἀρχῆς τὴν πρὶν παραστατικὴ δύναμη θὰ τὴν εἶχε τὸ χεῖρ μὲ τὰ δάχτυλα. ἐκεῖνο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ματιοῦ θὰ κατόρθωνε ν' ἀκολουθήσῃ τοῦ ματιοῦ τὴν πολὺτροπὴ κίνηση. Κ' ἄμα μιὰ πρωτάρχισ' ἡ δύναμη ἀφτή νὰ ἐνεργεῖ κ' ἡ συνήθεια ὁλοένα ρίζωνε τὴν ἐνέργειά τῆς, τί θὰ μπορούσε πιά νὰ τὴ ξετοπίσει; Δὲ βλέπεις τί ἰδέες κατορθώνουν οἱ βουβοὶ νὰ ἀνταλλάξουν;

— Εἰς. — Ὁρατοῦ πράγμα ζούλεψες. Μήπως θὰ ἤθελες νὰ μᾶς περιορίσεις στὴ διανοητικὴ τους περιφέρεια; ὅ,τι κ' ἂν πεῖς μὲ τίς χερονομίες μένει πάντα κατὶ ἀόριστο κ' ἀπροσδιόριστο. Ἐπειτα καλὰ, οἱ χερονομίες μποροῦν νὰ παραστήσουν πράγματα ὕλικά, ἀντικείμενα συγκεκριμένα ὅμως, τὰ ἀφηρημένα, τὰ μὴ ὕλικά;

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Οἱ ἀντιλογίες ἀφτὲς εἰναι, τὸ ξέρω· δώθηκαν ὅμως καὶ ἀναιρέσεις τους. Τῶν βουβῶν τὸ νοητικὸν τὸ βρίσκῃς περιορισμένον γιατί οἱ παραπάνω τους γίνονται κουφάλαι ἐπειδὴ παθαίνουν κατὶ στὴν ἐγκεφαλὸν κ' ἡ πάθησιν συχνὰ εἶναι ἀπὸ κληρονομία, ἐνῶ οἱ τυφλοὶ παραπάνω ἀπὸ ἐξωτερικὰς αἰτίας γίνονται καὶ ἀργότερα παθαίνουν.

Συλλογίσου ἀκόμη πῶς οἱ βουβοὶ περνοῦν τὰ πρῶτα τους χρόνια ἀναμεταξύ σ' ἄνθρώπους πού εἶναι γὰρ κείνους σὰν ἄλλο εἶδος ἀλαλθῶν, ἀφτοῦ μόνο τ' ἀφτὶ μετὰχειρίζονται. Ὅσο γὰρ τὴν ἀοριστίαν πού λὲς νάχουν οἱ χερονομίες, μὴν ὑποθέσεις πῶς αἱ λέξεις ἔχουν τάχα τὴν ἀντίθετη ἀετὴ μέσα τους φυτεμένη ἀπὸ μᾶς ἀρχῆς. Ἄν πάρῃς τὰ πράγματα ὅχι ὅπως τὸρα μᾶς παρουσιάζονται, ἀλλὰ ὅπως θὰ εἴναι, βρίσκῃς πῶς τὴ σωστάδα ὁ καιρὸς τὴν ἔδωκε στὰ σημάδια τοῦ ἀρρωμένου λόγου. Ἡ προσπάθεια, ἡ δουλιὰ, σώριασαν μέσα τους ἐκεῖνο πού σοῦ φαίνεται ἀτόρτο. Καὶ γὰρ τὰ ἄλλα ὅλα πού εἶπες, ἐργασία χρειάσθηκε. Ἐργασία γὰρ νὰ περάσῃ ἀπ' τὰ ὕλικά κ' ἐξωτερικά πού σήμαινε ἀρχῆς ἢ καθε λέξη, στὴ δράση, στὴν ἀφηρημένη ἰδέα, στὰ ἐσωτερικά πού σημαίνει σήμερα ἡ ἰδία λέξη. Μὰ ὅχι μόνον ἡ λαλιὰ ἀλλὰ καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἰδία ἂν καλοκοιτάξῃς κ' ἐκείνη αἰώνων δουλεμα τῆς χρειάσθηκε γὰρ νὰ φτάσῃ ἀπ' τίς ἀγριεὲς στριγλιὰς τοῦ πρωτόγονου τρογλοδύτη στὶ γλυκὴ κελάδιμα τῆς τραγουδίστρας πού σὲ μαγεῖει

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΚΑΣΣΩΠΗ

Ἀγκαλιὰ καὶ ἡ μικρὴ χώρα ἦσαν τώρα χριστιανική, καὶ ὁ Ἰουστιανὸς «πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων» εἶχε ἀπαγορεύσει τὴ θρησκεία τῶν ἐθνικῶν, τὰ παλαιὰ χτήρια τῶν ἐλληνικῶν ναῶν ἐμέναν ἀκόμα ἀγρυχτά, καὶ ὁρᾷ τὰ εἰδῶλα πού τὰ ἐστολίζαν, μόνο οἱ ἀναβάθρες καὶ οἱ βωμοὶ εἶχαν χορτιάσει γιατί κ' οἱ λίγοι πιστοὶ τῆς ἀρχαίας λατρείας δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ παραδοῦν τὸ νόμο.

Ὁ ναὸς τοῦ Κασίου Διὸς ἐσηκονότου κατὰσπρος σιμὰ στὸ μικρὸ λιμάνι τῆς πολιτείας, ὅλος ἀπὸ τὸ ντόπιο ἀμυγδαλὶ περίστυλος, κ' ἔφεγγε ἀνάμεσα στὰ μεγάλα ἱδρῶτα πού τὸν ἐντυνᾷ ἀπὸ τὰ τρία μέρη καὶ πού δὲν ἔπιναν γυμνὰ παρὰ τοῦ γυαλοῦ τὴν πρόσωψη, ὡ-

στε πού τὸ πανέμοστο δωρικὸ μνημεῖο ἐφαίνονταν μακρόθεν ἀπὸ τὸ πλάγιο, κ' ἦσαν τὸ μόνο χτήριο πού τὰ πλεούμενα ἀντίκρυζαν μπαίνοντας, γιατί μέρος ἀπὸ τὰ σπῆτια τῆς πολιτείας τὰκρουβε τῆς ἀκροθαλασσίας τὸ γύρισμα, μέρος τὸ ψηλὸ καστρί πού ὑπεράσπιζε τὴ χώρα καὶ τὸ στενὸ τῆς Κασσώπης.

Ἐκεῖ ἀποκάτευσ ἀπὸ τὰ ψηλὰ ἱδρῶτα, πού καὶ δὲν ἦσαν πιά ἀγιασμένα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν παρουσίαν, ἀλλὰ πού δὲν εἶχαν χάσει γὰρ τοῦτο τὴ μυστικὴ πνοή τους, ἐγενότου ἀκόμα, ὅπως καὶ στὰ παλαιὰ χρόνια, ὁ περίπατος τῆς μικρῆς πολιτείας, ἐνῶ στ' ἄλλα μέρη ἐξοφτόταναν τὰ πλοῖα τὰ πλούτη τους ἢ ἐφορτόταναν τὰ προϊόντα τοῦ τόπου πού τὰ πῆγαιναν ἔπειτα στὴν Ἀνατολὴ ἢ καὶ στὴν Ἰταλία.

Τὸ καλοκαίρι ἦσαν προχωρημένο κ' ἦσαν ἀπόγειωμα· ἀνάλαφρο ἀγεράκι ἐρχότου ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὁ κόσμος ἐκαθότου ἢ ἐκινιότου ἡσυχὰ στὸν ἴσκιον.

«Ἐφυγὰν κ' ἄλλα ἀσκήρια γὰρ τὴν Ἰταλία· ὁ πόλεμος δὲν ἔχει τέλος» εἶπε ὁ Φιλόστρατος ἀντρας πενηντάρης καὶ καλοντυμένος.

«Ἐχουν σκληρὴ τὴ ζωὴ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι» τοῦ ἀποκρίθη ὁ χιλιάρχος Θεόδωρος πού ὀριζε τὸ κάστρο τῆς Κασσώπης, «καὶ δὲ βαριώνται τὸν πόλεμον. Ὁ καινούργιος βασιλεὺς τους ὁ Τωτίλας εἶνε καταστρεφτὴς μεγάλος κ' ἐτσάκις πολλὰς φορές τὸ στράτὸ τοῦ ἀφτοκράτορα. Εἶνε ἐφτάφυχοι οἱ Γότθοι.»

«Εἶνε δεκαπτάφυχοι» ἀποκρίθη ὁ Φιλόστρατος χαμογελῶντας «ἀφτοῦ βαστοῦν δεκαπτά χρόνια πόλεμον· μὰ ὡστόσο δὲν τολμοῦν νὰ πολεμήσουν στὴ θάλασσα σὰν οἱ ὅμοιοι τους οἱ Βάνδαλοι, εἶνε τώρα ἐκατὸ χρόνια· ὁ Γιζέριχος τότες δὲν ἐλησμονῆσε τὸ νησί μας· μόνο στίς χώρες δὲν ἐπάτησαν».

«Καὶ οὔτε ἄλλοι βάρβαροι δὲ θὰ πατήσουν» εἶπε ἡ Ἀσκληπηγένεια τοῦ Φιλόστρατου ἡ κόρη, πού ἐπερπατοῦσε μᾶζι τους· «ὁ θεὸς ἀγαπάει τὴν Κασσώπην καὶ ὁ ἀφτοκράτωρ» γὰρ τοῦτο ἄφησε καὶ περσιὺς στρατιῶτες ἐδῶ.

«Τὰ κάστρα» εἶπε ὁ Θεόδωρος «ἦσαν καλὰ μὰ ἐπάλησαν ἀπὸ χρόνια κανένας δὲν τὰ διόρθωσε καὶ λείποντας ὁ ἰονικός στόλος νὰ ἐμποδίζει, οἱ βάρβαροι θάπαιρναν ἀμείως τὴ χώρα· ὁ στρατὸς ἐδῶ εἶνε περσιός, γιατί εἶνε πάντα λίγος γὰρ ν' ἀντισταθῇ στάμμετρητα φουστὰ τους. Στὸν πόλεμον, ἐλέγαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ Αὐγούστου, σὰν ἓνας τους πέφτει, ξεφυτρώνουν δύο στὴ θέση τοῦ σκοτωμένου. Δὲν ξέρω γιατί δὲ στέρνουν καὶ μᾶς στὴν Ἰταλία. Ἰσως ἀργότερον.»

Ἡ Ἀσκληπηγένεια ἐκακίνησε. «Ὅχι, Θεόδωρε» εἶπε «χωρὶς ἐσὺς θὰ νικήσουν ἀφτοῦ· ὁ Βελισάριος γνωρίζει νὰ καταβάινει τοὺς βαρβάρους· ἀφτός ἐκατὰστρεψε τοὺς Βάνδαλους τῆς Λιβύας καὶ θὰ ρίξει καὶ τοὺς Γότθους τῆς Γερμανίας στοὺς λόγγους τους· ἢ Ἐλ-

τήμερα σ' ένα ωραίο μελόδραμα. Καί τὸ σπουδαί-
τερον πέρασε τίς χειρονομίες ἀπ' αὐτοῦ πού τίς κατέστησε
ἡ λαλιά ἀπὸ τίς καταπνοές, τίς ζούριαις, τίς μά-
ρανες. Γιὰ συλλογίσου όμως τί θάταν ἂν ἔμεναν ἀνεμ-
πόδιστες; Ἐ λοιπόν; πῶς ὁ λόγος πού δὲν ἔγινε
ἀπ' αὐτό, παρὰ πού χώρισαν πρῶτα, ξεπέρασ' ὁ λόγος, ἐξ-
πλῶσε καὶ πῆρε τὸν τόπον πού πῆσαν προτοῦ ἐκείνης;
Νὰ οἱ αἰτίες πού μᾶς χρειάζονται.

— ΕΓΩ. — Δὲ θυμᾶσαι πού πρὸ κειρὸ διαβάζα-
με ὅτι ἕνας ἔξ ἡς Γάλλος φιλόσοφος εἶπε, ὅτι ἡ λα-
λιά μὲ τὸ νὰ μπορούσε νὰ χρησιμεύει στὰ σκοτεινὰ
τῆς ἐδῶκα τὴν προτίμησιν;

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Ὁ λόγος ἀπ' αὐτοῦ δώθηκε,
τὴ θυμοῦμαι. Ὅμως συλλογίσου πῶς οἱ πρωτόγονοι
δὲ θάταν δὴ ὁλοένα στὸ σκοτάδι κ' ὅταν εἰρχον-
ταν ἡ νύχτα θάπιπταν νὰ κοιμηθοῦν. Ὅταν ἀνάβαιν
φωτὶς γιὰ νὰ φυλαχτοῦν ἀπ' τ' ἀγρίμια, τότες θα-
ταν πρὶν κάμποσο προοδεύμενοι γιὰ νὰ ὁμιλοῦν κου-
τσὰ στραβά.

Γιὰ νὰ καταλάβουμε πῶς ἡ λαλιά ξετόπισε τὴ
χειρονομία, πῶς ὁ φωνηκτὸς λόγος ξετόπισε τὸ βουδῶ,
πρέπει νὰ ἔβρουμε ἀνάγκης ἀληθινῆς στὴν καθημερινή
τοῦ πρωτόγονου ζωῆ. Γιὰ τ' ἡ ἀλαδίακὴ ζωὴ μόνο
καὶ μονάχα δὲ φτάνει. Μιὰ μικρὴ πρωτόγονη ὁμάδα,
θὰ τὴ φανταστοῦμε σὰ μιὰ μονωμένη οἰκογένεια. Σὲ
μιὰ τέτοια παρατήρηση, καὶ θὰ δεῖς ὅτι ὁ λόγος μα-
κρύνεται. Ὁ ἕνας ξέρεῖ τὸν ἄλλο, ὁ καθένας ξέρεῖ τὴ
δουλιὰ του, τὸ δάχτυλο φτάνει γιὰ τίς διαταγές καὶ
μιὰ ματιὰ τὴ φυσιογνωμία γιὰ τὰ ἐπίλοιπα.

Κοιταξ' τὰ παιδιὰ ν' ἀπορήσεις, τί νωρίς, πολὺ
πρὶ μάθουν νὰ μιλοῦν καλὰ, προσέχουν στὴ φυσιογνω-
μία, νοιώθουν τίς παραμικρὲς τῆς ἀλλαγῆς κ' ἀλλά-
ζουν κ' ἐκεῖνα στάση καὶ ὕψος ἀναλόγως.

Γιὰ νὰ καταλάβουμε λοιπὸν πῶς καὶ γιὰτί ἀρχισαν
οἱ πρωτόγονοι νὰ δίνουν τὴν προτίμησιν στὴ λαλιά,
πρέπει νὰ βρουμε μιὰ ἰδιαιτέρη δύναμιν, πούχε ἀπ' αὐτὴ καὶ
δὲν εἶχαν ὅλ' οἱ ἄλλ' οἱ τρόπ' οἱ γλωσσικαὶ πού ὁ-
παρχαν πρὶν κ' εἶταν βαθιὰ ριζωμένοι.

— ΕΓΩ. — Εἶπαν πῶς ἡ ἐξέλιξις ἀρχισ' ἀπ'
ἀπ' τίς τσιριές, πέρασε στὴ φωνὴ κ' ἔφτασε στὴν
ἄρθρωση. Ὁ Wundt θυμᾶσαι πού λέγει ὅτι καὶ τοῦ-
τη, ἡ φωνὴ ἡ ἀρθρωμένη δηλαδὴ, εἶναι σὰ μιὰ χει-
ρονομία τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. Στὴν ἀρχὴ ἡ φωνὴ
πήγαινε ἀχώριστη μὲ τίς χειρονομίες, ἐκείνες τίς
πρῶτες τίς σημαδιακῆς γιὰ κίνησιν γιὰ δράσιν· ἔτσι
σιγὰ σιγὰ ἡ φωνὴ ποτίζεται μὲ τὸ νόημα τῆς χει-
ρονομίας, πέραν ἀπ' τὴ δύναμιν τῆς, γίνεται δηλαδὴ
κ' ἐκείνη σημαδιακὴ· λίγο κατὰ λίγο δυναμώνει,

κατὰ τὴν κατὰ ἐκείνη ἀπὸ σημαδιακῆς χειρονομίας,
ἀνεξαρτίζεται καὶ μῖνι μονάχῃ ἀπ' αὐτὴ μὲ τὴ σημα-
διακὴ δύναμιν, πούχαν πρὶν χειρονομία καὶ φωνὴ μαζί.

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Καὶ μ' ἀπ' αὐτὴ τίς βοη-
θητικῆς θεωρίαις πάλι μᾶς ἱστορίαις τὸ πῶς ἔγιν' ἡ
ἐξέλιξις. Ἐμεῖς ὅμως ζητοῦμε τὸ γιὰτί ἔτσι κ' ὄχι
ἄλλως.

— ΕΓΩ. — Θυμᾶσαι τὴν ἐξήγησιν πού εἴδραμε
σὲ μιὰ ωραία μελέτη ἐνὸς Γερμανοῦ φιλόσοφου; Οἱ
ἀνθρωποι, μᾶς λέει, πού μαζί δουλεύουν, πού σκᾶθουν,
θερίζουν, λιχνίζουν, τρέχουν μὲ τίς ἀλωκάνες, οἱ στρα-
τιῶτες πού βιάζονται, συνηθοῦν νὰ βιάζονται ὅλοι μὲ
μιὰς κατὰ φωνὴς πού τοὺς φέρουν σὰ μιὰ ἐκλάφρωσιν.
Τίς φωνὲς ἀπ' αὐτὴς τίς κάνουν ὅλοι τίς ἴδιες στὴν ἴδια
ἐργασί' ἀπάνω, κ' ἔτσι γιὰ ὅλους ἔχουν οἱ φωνὲς ἑ-
καίνες τὴν ἴδια σημασίαν. Νὰ λοιπὸν ἀπ' τὴ συνε-
ργασίᾳ βγῇ ἡ λαλιά.

— Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ. — Μάλιστα, μὲ τοῦ Γερ-
μανοῦ σοφοῦ τὴν ἐξήγησιν μπαίνομε στὴν πρωτόγον-
ν πραγματικότητά. Μὰ καὶ πάλι τοῦτο πού δεί-
χνει ὁ σοφὸς εἶν' ἕνα γλωσσικὸ ὕλικό. Σ' ἀπ' αὐτὸ τὰ
φωνήματα εἶναι σφιχτοδεμένα μὲ τὰ καμώματα. Μονάχα
τοὺς δὲ θὰ χωρίστηκαν. Τί λοιπὸν ἔκανε τὴν
πρωτόγονον νὰ χωρίσει τὸ μίγμα, νὰ κρατήσῃ τὰ φω-
νήματα, καὶ νὰ παρατήσῃ τὰ κινήματα;

Τὸ γιὰτί ἀπ' αὐτό, τὸ κλειδί νὰ πούμε, μᾶς τὸ δώκ'
ἕνας Γάλλος σοφὸς κ' εἶναι ἀπλούστατο. Στὶς πρῶτες
ἐκείνες χοντροδουλιές πού θάχαν οἱ ὁμάδες τῶν πρω-
τόγονων, κάθε ὥρα καὶ στιγμή θὰ περυσιάζονταν ἡ
ἀνάγκη ὁδηγοῦ καὶ ὁδηγίας. Ὅσ' εἶναι πεσμένη στὴ
δουλιὰ δὲν εἶναι τρόπος νὰ βλέπουν κ' ἄλλου. Ἡ
προσοχὴ τοὺς εἶναι καρφωμένη σ' ἐκεῖνο πού βραστοῦν
ἢ μετακινοῦν ἢ ὅ,τι ἄλλο κάνουν μὲ χεῖρια καὶ πό-
δια μαζί. Ὁ ὁδηγὸς πάλι γιὰ νὰ βλέπει τί χρειάζ-
εται γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἡ δουλιὰ, πρέπει νὰ στέκει
ἀπὸ μακριά· κ' οἱ ὁδηγίαις τοῦ λοιπὸν ἀπὸ μακριὰ σ'
ὅλων τὴν ψυχὴ νὰ φτάνουν μονομιᾶς, μὲ σημαδιακὰ
λοιπὸν πού φτερωτὰ ἀπ' ἄλλο παραθύρι παρ' ἀπ' τὸ
μάτι νὰ μπαίνουν στὴ ψυχὴ. Νὰ λοιπὸν οἱ ἀνάγκαι·
ἀνάγκαι ποὶ καθμερὰ καὶ κάθε ὥρα ὁ καθένας χωρί-
στα κ' ὅλοι μαζί αἰσθάνονται.

Ἀπ' τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης πέρασε στὰ πολεμικὰ
καὶ θὰ δεῖς τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀναγκαστικὴν ἕνα ὄρδι
στέκει· ἔτοιμο νὰ ριχτεῖ καταπάνω σ' ἕν ἄλλο. Πού
χωροῦν ἐδῶ χειρονομίες; Οἱ διαταγῆς ἀνάγκη μονο-
μιᾶς νὰ φέρουν γύρο δίχως νὰ φαίνετ' ἐκεῖνος πού
τίς δίνει. Ἐτσι λοιπὸν οἱ πρῶτες λέξεις προσταχτι-
κῆς θάταν διαταγῆς ἀπ' ἀφέντη σ' ἐργάτες, σ' ὑπο-

ταχτικούς, σὲ δούλους, προσταγμάτων ἀπὸ ἀρχηγὸ σὲ
στρατιῶτες. Ἔτσι ἐξηγοῦν οἱ σοφοὶ καὶ τίς μονο-
σύλλαβες προσταχτικῆς.

Νὰ λοιπὸν στὰ σπάργανα ὁ λόγος. Ἀλλὰ Ἡρα-
κλῆς στὰ σπάργανα μὲ δύναμιν ὑπεράνθρωπην. Ἀπὸ
δῶ καὶ μπρὸς ὅλα τὰ πάντα μέσθ του κατορθώνουν-
ταν καὶ χωρὶς τοῦ τίποτος δὲ γίνονταν πῆγ. Ἀπὸ
μέσα του βγῆκε ζωὴ καὶ δύναμιν πρωτόφανη καὶ
φῶς ζωντανὸ γιὰ τῶν ἀνθρώπων τὴ ζωὴ, φῶς πού
φάγγει μὲς τὸ σκοτάδι, καὶ τὸ σκοτάδι δὲν τὸ κυριέψε
πῆγ ποτέ.

Καὶ νὰ γιὰτί ὁ ἄνθρωπος τὸν ἱεσοποίησε τὸν
Λόγον. Ἀ' Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν
πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. . . .
Ἀραγὲς νὰ πέρασ' ὁ ἄνθρωπος μιὰ πρώτη περίοδο πού
νὰ εἶχε τὴ γλώσσα κ' ἔχῃ ἀκόμῃ τὸ θρησκευτικὸ αἰ-
σθημα; Ἀλλὰ τί νὰ ἐξετάζει κανεὶς τέτοια ζητήμα-
τα. Τοῦ ἀνθρώπου ὅλη τὴ δράσιν θὰ τὴ φανταστοῦμε
στὴ πρώτη τῆς ἐκείνης κατάστασιν, σὲ μιὰ μορφή
μωρουδιάτικη κ' ἀεχωρίστη. Σιγὰ σιγὰ μὲ τοῦ νοῦ
τὸ ὑπνῆμα ἀρχισαν νὰ ξεχωρίζουν ὅλες του οἱ ἐκπρό-
στατες κ' ἡ μιὰ τῆς ἄλλης τὴν ἐνέργειαν κεντρώντας νὰ
πηγαίνουν ὁλοένα μπρὸς. Ἐτσι καὶ τὸ θρησκευτικὸ
αἰσθημα στὴ πρωτόγονη του ἐκείνη μορφή πρέπει
νὰ τὸ πάρουμε ἂν θέλομε νὰ νιώσουμε τὴ σχέση του
μὲ τὸ λόγο.

Στὶς μυθολογίαις τίς προχωρημέναις πού ἔφτασαν
πῆγ νὰ συστηματωθοῦν, τὴν οὐσίαν τὴ θεϊκὴν τὴ βρά-
σκουμε σὰ διαλυμένη καὶ ξεχωρισμένη ἀπ' τὸ φυσικὸ
φαινόμενο πού πρωτοθεοποίησε ὁ ἄνθρωπος ὅλο μαζί
κ' ἀλάκερο. Τὸ Δία τὸν βλέπομε χωρισμένο ἀπ' τὸν
οὐρανὸ, τὸν Περσεϊδῶνα ἀπ' τὴ θάλασσα· ὁ Θεὸς δι-
κοινιέται πέρα ἀπ' τὸ φυσικὸ φαινόμενο. Ἀκόμ' ἀρχή-
τερα ὁ Θεὸς εἶναι πρὶν μέσα, πρὶν συστηματωμένος,
καὶ συψυχωμένος νὰ ποῖμε μὲ τὸ φυσικὸ φαινόμενο.
Ἡ βελανιδιὰ πού θρέφει, ὁ ποταμὸς πού ποτίζει τὸν
ἄνθρωπον ἔχουν μέσα τοὺς τὸ θεῖο κάπου ἐκεῖ μὲς τὴ
ψυχὰ ἢ στὴν πηγὴ.

Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη ὅμως περίστασις ὁ
Θεὸς φαίνεται μὲ διπλὴ φύσιν κ' ἕνας τέτοιος ξεδι-
πλωμένος δὲν πολυπαίει μὲ πρωτόγονη φαντασία. Τοὺς
πρωτόγονους θὰ τοὺς φανταστοῦμε νὰ μιᾶζον πα-
ραπάνω μὲ τὸν σημερινὸν τὸν ἀπλὸ ἄνθρωπον. Ὅπως ὁ
σημερινὸς ἀδιέβαστος ἀπλοῦκα ζωοποιεῖ καὶ θεοποιεῖ
συνάμα. Ἐτσι κ' ἐκεῖνος. Ὁ λαὸς βρίσκει τὸν οὐρανὸ
συλλαγισμένο ἢ κατσοψιασμένο, τὸν ἥλιο νὰ γέρνει
ἢ νὰ βασιλεύει, τὸν ἀνεμὸ συνεφοδιώχτη, τὸν βορρῆα
δαγκανομύτη κ' ἄλλα τόσα ὁμορφα καὶ χαριτωμένα,

λαῖμα μᾶς δὲ θὰ πετῇ ἀπὸ ἀπ' αὐτοῦς».

Ὁ Θεόδωρος ἀκούσε μὲ σπλάχνους τὴν ὁμιλίαν τῆς
Ἑλληνοπούλας καὶ τὴν ἐκοίταξε κατάμματα. Τότες
τοῦ φάνηκε ἀκόμα ὠριότερη στὴ δροσερότητά τῶν εἰ-
κῶν χρόνων τῆς, καὶ μὴ θέλοντας νὰ τῆς σαλέψῃ τὴ
βεβαιότητά της δὲν ἀποκρίθη. Ἐκείνη ὕστερα ἀπὸ μιὰ
στιγμὴν ἐσκαλοῦθοντας τὴ σκέψιν τῆς, ἐπρόσθεσε.

«Θὰ νικήσουν καὶ χωρὶς ἐσέ».

«Ζηλεύω τὴ δόξα» ἀπολογήθη ὁ στρατιώτης.
«Ἄχ, νάτουν σωμένους ὁ πόλεμος καὶ νικητὴς νάμουν
γυρισμένους ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τότες γιὰ μᾶς, Ἀσκλη-
πηγένεια, θάρρξε ἡ εὐτυχία. Προσμένουμε τώρα μὲ
τὴν ἐλπίδα, μὰ πῶς ν' ἀποφασίσω τοῦ στεφανώματός
μᾶς τὴν ἡμέρην ὅσο ὁ πόλεμος βαστάει; Οἱ καιροὶ εἶναι
δύσκολοι καὶ ὁ στρατιώτης δὲν ὀφείλει τὸν ἐαυτὸν του».

«Ὁ καιρὸς εἶναι δικὸς μᾶς» εἶπε ἡ κόρη «μὰ στὴν
Ἰταλία δὲ θέλω νὰ σὲ στείλουν, εἶσαι μέγας καθὼς εἶ-
σαι» ἔκαμες δέκα πολέμους, στὸ Δούναβι, στὴν Ἀ-
φρικὴ, στὴν Περσία· οἱ Ἰσθμὶοι θὰ ὑποταχτοῦν καὶ χω-
ρὶς ἐσέ, ἀγαπημένε».

Ὁ Θεόδωρος ὅμως ἐκούνησε πικρὰ τὸ κεφάλι, κ' ὕ-
στερα δίνοντας ἄλλη τροπὴν στὴν ὁμιλίαν εἶπε.

«Φιλόστρατε, φαίνεται δὲ φοβᾶσαι ἐφ' ὅσον τὴς θέρ-
μης τῆς Κασσώπης; ἀργήσεται στὴ χώρα ἡ Ἡρακλῆα
σὺς προσμένει καὶ τώρα ἡ ἐξοχὴ εἶναι ἀβάνητα καὶ τὸ

μετόχι σας σιμὰ στὸ νερό, σὲ ψιλλὴ θέση»...

«Δὲ θαρρήσουμε νὰ πᾶμε» ἀποκρίθη ὁ Φιλόστρα-
τος «κ' ἔλα ἐκεῖ νὰ ἴδῃς τὴν Ἀσκληπηγένειαν».

«Θὰ νάρθω ν' ἀποχαιρετήσω τοὺλάχιστον» ἢ καὶ
γιὰ νὰ μείνω».

Κ' ἐθυμήθη ὁ νέος χιλιάρχος τὰ ταξίδια του στὴν
Ἡρακλῆα. Ἐκεῖ εἶχε πρωτογνωρίσει τὴν Ἀσκληπηγένειαν·
ἦσαν μικρότερη τότες παρ' αὐτὴν σὲ ρόδον μπουμπουκί·
καὶ τὴν ἀνανογιότου μέσα στὴς μεγάλες κληματαριές
μὲ τὰ χρυσὰ σταφύλια, σιμὰ στὸ νερό, πού ἔδρανε
ἀπὸ τὸ στόμα χαλκωματένιου λιονταριοῦ, νὰ γιᾶ
καὶ νὰ παίζει στὴν εὐτυχίαν τῆς πρώτης νεότητος. Πῶς
ἐκοίταξε μὲ περιέργειαν τὴ χρυσὴ περικεφαλαία, κ' ἐκρε-
μότου ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ὅταν τῆς ἐδιηγοῦτο τὴν
ἱστορίαν τῶν πολέμων, πούχε κάμει· ἐκεῖ εἶχε ἀρχίσει ἡ
ἀγάπη· καὶ τὸ μπουμπουκί ἀπὸ χρόνον στὸ χρόνο εἶχε
γίνει ρόδο, κ' ἐφάγγε τώρα μ' ὀληθτοῦ τὴν ὠραιότητα,
κ' αἰσθανότου ὁ Θεόδωρος πῶς κάθε μέρα ἐθέρμαινε κ'
ἐπέραινε ὁ ἔρωτας.

Σάφηνος ὅμως ἐνῶ οἱ τρεῖς τοὺς ἤσυχ συνομιλοῦ-
σαν ὁ κόσμος ὅλος ἀνακατωθὴν σὰ θάλασσα ἀνεμισμέ-
νη, κ' ἔβουσε, ἀνήσυχος καὶ τρομασμένος, θέλοντας νὰ
μᾶθει τὸ ἀνεπάντητο κακὸ πούχε συνέβει, ζητώντας
βεβαίωσιν. Μία τρομερὴ φωνὴ εἶχε σπαρθεῖ, καὶ ὁ φῶ-

βος ἀπὸ στιγμήν σὲ στιγμήν ἐπληθύνε. Ἀρχίζαν οἱ γυ-
ναῖκες νὰ οὐρλιάζουν καὶ νὰ λιγοθυμοῦν κ' ἐγενότου ἡ
ταρκαμένη βοὴ μεγαλήτερη.

«Στόλος, οἱ βάρβαροι».

Ἄλλες λέξεις δὲν ἀκούονταν· καὶ τοῦ κόσμου οἱ
κρουσμένοι πολῖται ἐρωτοῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, κανέ-
νας δὲν ἤξερε ἢ δὲν ἤθελε νὰ εἰπῇ περισσότερα. Ἀπὸ
τὸ γαλὸ τίποτα δὲν ἐφαίνετο, γιὰτί ἡ ράχη τοῦ
κᾶστρου ἐκρουθε τάνοιχτο πέλαγο, κ' ἦταν γιὰ τοῦτο
ἡ ἀνησυχία μεγαλήτερη. Κι' ἀκούστη ἡ σάλπιγγα νὰ
κράζει τοὺς στρατιώτες, καὶ τοῦτοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη,
ἐκφηνισμένοι ἐφέρναν τὰ πατήματα τοὺς πρὸς ἀπάνου,
καὶ τοὺς ἀκολούθησε ἀσκερτα τὸ σκιασμένο πλῆθος,
θέλοντας τοὺλάχιστον νὰ γνωρίσῃ τὴ μεγαλότη τῆς
συφορᾶς.

Παιδιὰ ἐκλατῆσαν μονάχ' αὐτοὺς στοὺς ἄρτους κρά-
ζοντας τίς μανᾶδες τοὺς, πού τάχαν μιὰ στιγμὴ λη-
σμονήσει, συρμένες καὶ κείνες ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ κόσμου,
πού μὲ τῶς στρατιῶτες ἀνέβαινε· καὶ τώρα ἡ πολιτεία
εἶχε ἀδειάσει καὶ μόνο ἡ ράχη τοῦ κᾶστρου ἐμαύριζε
ἀπὸ ἀνθρώπους.

Ὡς καὶ τρεῖς συνομιλήτες εἶχαν ἀνεβεῖ, καὶ ἐπαπα-
τηροῦσαν ἀπὸ τὸ ψῆλωμα τὴ θάλασσαν· ὁ λαὸς ἐφώνα-
ζε ἀπειλημένους· «οἱ βάρβαροι, οἱ βάρβαροι» κ' ἦσαν
ἀναποράσιτος, «οἱ βάρβαροι οἱ βάρβαροι» ἐβούσε.

γιατί ζωντανά και μονακόματα. Έτσι λοιπόν άφτα που λειμ' έμεις φυσικά φαινόμενα, δοπρωτάθρωπος τὰ ζωοποιούσε και τὰ θεοποιούσε μονομιάς. Η καθημερινή πείρα τούδειχνε πώς η ζωή εκείνων των θεών είχε μεγάλη σημασία στη δική του ύπαρξη και πώς του ήταν της πρώτης ανάγκης να ξέρει τί διαθέσει είχαν οι θεοί για λόγου του. Μά πώς να τὸ καταλάβει; Πώς να τὸ μαντέψει;

Για τούς φίλους, για τούς έχτρους, για τὰ ζώα τὰ ὠφέλιμα ἢ για τ' ἀγρίμια εἶχε ὅλα σημάδια ἀπ' τὴν στάση, ἀπ' τὴν φωνή, ἀπ' τὸ παρουσιαστικό τους, ἀπ' τὴν κατεβασιά τους. Τους θεούς ὅμως παντοῦ τους ἔβλεπε, παντοῦ ἐνιωθε τὴν δυνάμη τους κ' ὅμως τρόπο δὲν εἶχε νὰ καταλάβει τί τοῦ μελετοῦσαν οὔτε στάση, οὔτε φυσιογνωμία, οὔτε χερονόμιες τούδιναν πιάσημα. Τους ἔβλεπε και τούς αἰσθάνονταν τούς θεούς του, τίς πράξεις τους ὅμως ἀδύνατον νὰ τίς προβλέψει, τὰ αἰσθήματα τους νὰ τὰ ξεχωρίσει, τίς βουλές τους νὰ τίς βαθύνει, νὰ τίς ξερεθνήσει. Τὰ φυσικά που μάς δείχν' ἡ πρωτόγονη τέχνη ὅχι τὴν ἀτεχνία ὅπως νομίζουμε, ἀλλὰ τὴν ἀπορία τοῦ πρωτόγονου μπρὸς τὸ αἰώνιο μυστήριο. Ἐκεῖν' οἱ θεοὶ που λὲς κ' ἔχουν ὅλοι τους τὴν ἴδια ἔκφραση, ἔκφραση που δὲ σου λέγει τίποτις παρὰ μὲ τὸ ἴδιο αἰώνια χαμόγελο σὰ νὰ σε περιπαίζει, ὅλ' ἐκείνη ἡ ἀπλοτεχνία τί ἀπλοϊκὰ που παρασταίνει τὸν πρωτάνθρωπο ἀντίκρυ στοῦ μεγάλου τὸ ἀλυτο μυστήριο. Νὰ τὸν βλέπει ἀραγες, νὰ τὸν προσέχει ὁ Θεός ἢ ἄλλου νάχει τὸ νοῦ του; ἢ μήπως τυχόν τὸν βλέπει μὰ δὲν μπορεῖ κ' ἐκεῖνος νὰ τὸν καταλάβει τὸν ἄνθρωπο και μήπως κ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι νιώσμα για τὸ Θεό; Κ' ἂν ὁ Θεός ἄλλου ἔχει τὴν προσοχή του, ἂν τοῦ εἶναι ἀδιάφορος ἢ τοῦ κακομελετᾷ, μὲ τί μέσο νὰ τὸν κάνει νὰ προσέξει, ὅταν ἔρχεται νὰ τὸν παρακαλέσει κρατώντας τὴν προσφορά στο χέρι; τί ἄλλο παρὰ ὁ λόγος που φτερωτὸς πετᾷ και φτάνει στὰ μακρινὰ και χώνεται στὰ κρύφια, και φωτίζει τὰ σκοτεινά; Ὅπως στὰ πολεμικὰ και στὰ εἰρηνικὰ τοῦ καθενοῦ τὴ χωριστὴ θέληση μαζέβει και δεματίζει τοῦ ἀρχηγοῦ ὁ λόγος, ἔτσι κ' ἐδῶ ὁ ἴδιος λόγος θὰ φέρει ὅλους σὲ κοινωνία μὲ τὸ Θεό. Ὁ ἕνας θὰ μιλήσῃ στο Θεό για ὅλους κ' ἀφτὸς ὁ ἕνας εἶν' ὁ ἴδιος ὁ πολεμικός και πολιτικός ἀρχηγὸς που γίνεται ἔτσι και θρησκευτικός ἀρχηγός. Ὁ λόγος του λοιπὸν εἶναι λόγος κυρίου σὲ κύριο. Παρακαλεστικός κ' ἀπαιτητικός, παράπονο και χὰδι ἢ μάλωμα και φοβέρα. Ὁ λόγος λοιπὸν που στὴν καθημερινή ζωὴ και στὸν πόλεμο φα-

νέριαν τὴν ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸν ἀρχηγὸ, τὴν καθιέρωσε ἐδῶ φέρνοντας δυνάμη μάχη.

Περὶ τὸ νὰ λεπτολογήσομε ἡ πρωτὴν ἐπίκληση ἢ παλαιὰ θεολύτη ἀρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ μὴν εἶναι ἀρκετὴ για θεότητες, που μὲ τῶν αἰῶνων τὸν δρόμο τὸ μυστήριο τους γίνονταν ὄλο και βαθύτερο κ' οἱ ἀπαιτήσεις τους μεγαλότερες κ' οἱ ἴδιες προσώπιότητες μ' αἰθερόπλαστα σώματα. Ἐτσι και τίς παλαιαὶς ἐκείνες ἀπλὲς ὡσὲν γητιεὶς και λιγύλογες παρακλήσεις τίς ἀνέβαζε ὁ λόγος σιγὰ σιγὰ σ' αἰθερούφαντα ψάγματα σὰν τοῦτο δὰ τοῦ Εὐριπίδη.

Σοὶ τῶ πάντων μεδέοντι χοῖν
Πέλανόν τε φέρω, Ζεὺς εἴτ' Ἀΐδης
Ὅνομαζόμενος στέργεις· σὺ δέ μοι
Θυσίαν ἄπυρον παγκαρπείας
Δεξιὰ πλήρη προχύβειςαν
Σὺ γάρ ἐν τε θεοῖς τοῖς οὐρανίδαις
Σκηπτρον τὸ Διὸς μεταχειρίζων
Χθονίων θ' Ἀΐδην μετέχεις ἀρχῆς.
Πέμψον μὲν φῶς ψυχῆς ἐνέρων
Τοῖς βουλομένοις ἀθλοὺς προμαθεῖν
Πόθεν ἔβλεπτον, τίς ρίζα κακῶν.
Τίνα δει μακάρων ἐκθυσσάμενοις
Εὐρεῖν μύχθην ἀνάπαυλάν·

Ὡς τόσο κ' ἐδῶ βλέπεις πὺς ἡ καρδιά συνεπαίρει τὸ νοῦ και στοῦ πόθου τὰ φτερά ἀνεβαίνουν στὰ ὑπερήφανα πάντα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ξανοίξουν τὸ κοινὸ μυστήριο θεοῦ κ' ἀνθρώπων.

Καταλαβαίνεις τώρα που φτάσαμε; Τους λόγους τούς καθαφτὸ που μάς ἐξηγοῦν κατάβαθα τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα δὲν τὺς βρήκαμε μὲς τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ ὅζω ἀπ' τὴν περιφέρειά τους. Κ' ἔτσι μαθαίνομε τὸ λοιπὸν πὺς ὁ λόγος γενήθηκε ἀναμεταξύ τῶν ἀνθρώπων κ' εἶναι ἔργο και κατόρθωμά τους ἔργο που δουλεύοντας σὰν ἐργάτες και χρησιμεύοντας σὰν ἐργαλεῖο κατάφεραν. Κατόρθωμα που ἀπὸ καθημερινὲς ἀνάγκες και ταπεινὲς ἀρχὲς ξεκινώντας κ' ὄλο ἕνα ἐργάζοντάς το, τὸ ἀνέβασαν στὴ θεμαστὴ περιωπὴ του. Ὅχι λοιπὸν φαινόμενο μηχανισμού ψυχοφυσιολογικοῦ, μηχανισμοῦ φυτεμένου μέσα μας ἀπὸ καταβολὴς κόσμου. Ὅχι φαινόμενο φυσιολογικὸ ἢ ψυχολογικὸ συνειδητὸ ἢ ἀσυνείδητο, ἀλλὰ φαινόμενο γενικότερο που τὰ περιλαβαίνει ὅλ' αὐτά, φαινόμενο κοινωνικὸ. Φαινόμενο λοιπὸν που και σ' ἀφτὴ τὴν περιωπὴ πούφθασε, οἱ ἴδιες ἐκείνες οἱ πρώτες κοινωνικὲς ἀνάγκες και δυνάμεις ὁλοένα πγιο περισσεύς τὸ διατηροῦν, τὸ δυναμώνουν, τὸ νεώνουν, τὸ ἀλλάζουν, τὸ ζοῦν.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΦΩΤΗΣ
Κουταλιανοὶ

ΤΡΕΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

XI

ΛΕΥΚΟ ΜΝΗΜΑ

Τὸ χιονόλευκό της σῶμα,
Ποῦ ἐστολίζανε ὡς τάχτης
Μάτια ὠραία κι ὠραῖο στόμα
Και γραμμὲς ζουγραφιστές.

Πῆρ' ἐκεῖθε ὁ καταλύτης
Ὁ Καιρὸς, μὲ τόση βιά,
Ἐστὸ ἐργαστήρι του τεχνίτης
Καί, σὰν χιόνι ἐνὸς Βοριᾶ,

Τοῦ ματάπλασε τὰ τόσα
Κάλλη δόλολευκου κορμιοῦ
Και τάφηκε μόνον ὅσα
Κρύβει ἡ γῆ κοιμητηριοῦ.

Κι ὅση ἀσπράδα τῆς ἐπῆρε
Κι ὅση ἀγνόητα λευκῇ
Μάρμαρο ἔκαμε και σύρε
Νὰ τὸ ἴδῃς σὲ μνήμα ἐκεῖ...

Εἶνε τόσο ἀπ' τὴ λευκότη
λαμπερὸ, παρθενικὸ,
Γιατὶ ἐπλάσθηκε ἀπ' τὴ Νιότη
Μ' ἕναν τρόπο μαγικὸ!
Σπέντες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΟΡΑΤΙΟΥ

Ὁ γιὸς τοῦ μεγάλου μας δασκάλου Ψυχάρη, κ. Μιχαῆλ Ψυχάρης, που σπουδάζει φιλοσοφία στο Λύκειο Κοντορσέ, ἔβγαλεν ἕνα βιβλιαράκι πολὺ χρήσιμο για κάθε φιλόλογο και για κείνους που σπουδάζουν σὰν ἐπιστήμη τὴ φιλολογία και για κείνους που τὺς ἀρέσει ν' ἀνακατεύονται μ' ὅποιον τρόπο μὲ τὴ φιλολογία, προπάντων τὴ Λατινική. Τὸ βιβλίο του λέγεται «Πίνακας Ἀναλυτικὸς τῆς Μυθολογίας τοῦ Ὁράτιου». Δηλαδή εἶναι τὸ βιβλίο του ἕνα εὑρετήριο ὅλων τῶν θεῶν, που ἀναφέρει ὁ Ὁράτιος στὰ ποιήματά του. Μὰ δὲν εἶναι ξερὸ εὑρετήριο, γιατί ὁ νέος συγγραφέας ξεχωρίζει πρώτα τίς θεότη-

Κι' ἀληθινὰ ἐδιακρινότου ὁ στόλος που ἀνέβαινε πρὸς τὸ στενὸ, φανερὰ πρὸς τὴν Κασσώπη· οἱ μαῦρες καραβέλλες ἐπλέαν γοργά, γιατί πρῶμος ἀνεμὸς ἐφούσκωνε τὰ κόκκινα πανιά τους κ' ἦταν λαμπεροὶ και ἀσυνείηστο τὸ θέαμα τῆς θαλάσσης μὲ τὰ πολλὰ πλεούμενα, που ἀντάμα ὅλα ἐσκιζαν τὰ κύματα.

Οἱ στρατιῶτες που ἤθελαν τώρα ν' ἀρχίσουν τὸ ἔργο τους, και που ἡ πολικοσμία τοῦς ἐμπόδιζε ἐσπρωχναν τὸ πλῆθος πρὸς τὸ ρόβολο και ὅλος ὁ κόσμος ἐπῆρε τρομασμένος τὸν κατήφορο βώντας, παρόμοιος σὲ φουσκωμένον τράφο κ' ἐχώθη πάλι στὴ χώρα, ἐνῶ στο καστόρ οἱ στρατιῶτες ἀνάβαν σιτὰ για νὰ πυρώνουν τοῦς μύδρους; κ' ἐτοιμαζόνταν νὰ πολεμήσουν.

«Φιλόστρατε» εἶπε ὁ χιλιάρχος, που μαθημένος στὸν κίνδυνο δὲν ἐδειχνότου ταραγμένος, «στὸ καστόρ νὰ μένετε δὲν μπορεῖτε τὸ φουστὸ φαίνεται μεγάλο και ἡ χώρα θὰ πολιορκηθεῖ. Ποιὸς ξέρει πὺς θάρθουν τὰ πράγματα πηγαινέτε ἀμέσως στὴν Ἡραῖδα, κ' εὐρῆτε τρόπο ἐκεῖθε για τὴν Ἀλεξάνδρεια ἢ για ἄλλο μέρος· τώρα ὁ πόλεμος θάρχισι. Χαίρετε.»

Κ' ἔτσι λέγοντας τοῦς ἀφῆκε νὰ φύγουν κ' ὁ ἴδιος ἐγύρισε πρὸς τοῦς στρατιῶτες.

Ὁ Φιλόστρατος σύμφωνα μὲ τὴν ὁδηγία τοῦ στρατηγοῦ ἐκίνησε μὲ τὴ θυγατέρα του και μὲ λίγους σκλάβους για τὴν Ἡραῖδα· στὲς πόρτες τῆς χώρας τὸ δια-

βα ἦτον δύσκολο, γιατί κόσμος πολὺς ἀλλοαλισμένος ἐσπρωχότου ἀφτοῦ, παίρνοντας ὁ καθένας μαζὶ του ὅτι εἶχε πολυτιμώτερο· ἀλλὰ δὲν ἐφευγαν ὅλοι, γιατί ἀπελπισμένοι μερικοὶ δὲν ἐπροσπαθοῦσαν οὐδὲ νὰ σωθοῦν, κ' ἐπρόσμεναν ἀνεργοί, και ἄλλοι πούχαν περισσότερο θάρρος ὀπλιζόνταν για νὰ πολεμήσουν. Μέσα στὴ χώρα ἡ πρώτη ἀνησυχία εἶχε πέσει, και οἱ πλατεῖες ἦταν ἔρημες.

Ὡς τόσο τὰ καράβια εἶχαν σιμώσει και ἀκούονταν κ' ὅλας τὰ βάρβαρα φωνατά, κ' ἐδιακρινόνταν τὰ ξανθὰ πρόσωπα. Ἦταν μία ἑκατοστὴ καραβέλλες. Τώρα οἱ μηχανές τοῦ καστρου ἀρχίζαν νὰ δουλεύουν, και τὰ πυρωμένα σίδερα, που ἐπέφταν, ἐβατοῦσαν τὰ πλοῖα σὲ ἀπόσταση, ἢ ἐπὸντιζαν τίς βάρκες που ἐδοκίμαζαν νὰ ρίξουν στρατὸ στὴ γῆς· κ' ἔκαναν ν' ἀφρίζει και νὰ μπουρμπουλίξει τὸ μπλάβο πέλαγο και νὰ βράζει, ἐνῶ οἱ κουπιὲς τὸ ἀνακάτωσαν και ὁ κρότος τοῦ δαρμένου νεροῦ, και τὸ σφούρισμα τῶν μύδρων ἐσυγχίζοτου μὲ τίς ἀγριὲς φωνὲς τῶν πολεμιστῶν και μὲ τοῦς σκουσμούς τῶν ποντισμένων.

Ὅμως τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ χώρα δὲν ἐπαρῆν· γιατί ὡς τόσο εἶχε πέσει ἡ νύχτα, και οἱ καραβέλλες ἔγυραν πλὴρὴ πρὸς τὴν Ἰταλία.

Κ' ἐχώθη χαρὰ τόσο στὸν ἀπελπισμένον τόπο που οἱ πολῖτες ἐφιλοῦνταν στοὺς δρόμους κ' ἐκλαίγαν ἀπὸ

τὴ χαρὰ οἱ γυναῖκες· οἱ φευγάτοι, που εἶχαν ἴδει ἀπὸ τὰ ψηλῶματα τὴν τσάκιση τῶν βαρβάρων, ἔγερναν πίσω στὴ χώρα, και τὸνομα τοῦ Θεόδωρου ἀποθεώθη.

Ἀλλὰ ὁ Φιλόστρατος μὲ τὴν Ἀσκληπηγένεια δὲν ἐξανάρθαν.

Ὁ πόλεμος δὲν ἦτον τελειωμένος. Τὸ ἄλλο βράδι χωριᾶτες τρομαγμένοι ἐμπῆκαν στὴ χώρα φέρνοντας φοβερὰ μαντάτα. Οἱ Γότθοι εἶχαν ἔβγει στὴν ἐξοχή, κ' ἐφόνευαν, κ' ἐκαῖγαν κ' ἐμίαιναν τίς παρθένας. Ὁ κάμπος τοῦ Τυφλοῦ εἶχε πέσει ὅλος στὰ χέργια τους κ' εἶχε γένει ἐρημία· τὰ πλοῖα τους ἐσκέπαζαν τὴ θάλασσα κ' ἐκούρσευαν ἀνεμπόδιστα τὰ καράβια τῆς Ἡπείρου· ὁ ἀφτοκρατορικός στόλος πουθενὰ δὲν ἐφαίνότου· και βέβαια δὲ θαργούσαν νὰ φανιστοῦν πάλι τὰ ἴδια πλοῖα για ν' ἀποκλείσουν τὸ λιμάνι τῆς Κασσώπης, ἐνῶ ὁ στρατὸς ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τὸ μέρος θὰ πολιορκοῦσε τὴ χώρα, ἀφού φανερὰ τώρα οἱ βάρβαροι ἤθελαν νὰ πολεμήσουν τὸν ἀφτοκράτορα στὸν τόπο του, για νὰ τὸν ὑποχρεώσουν ἔτσι νὰ τραβήξει τὸ στρατὸ του ἀπὸ τὴν Ἰταλία και πρῶτος τόπος που ἐβρισκότου στὸ δρόμο τους ἦτον τὸ νησι τῆς Κόρκυρας.

Στὴν Κασσώπη κανεὶς δὲν ἔβλεπε πλὴλ σωτηρία· ἐμήνυσαν ἀπὸ τὴν ἀπελπισμένην χώρα στὸν ὑπαρχο τῆς Κόρκυρας και στὲς σιμοτεινὲς πολιτεῖες τῆς Ἡπείρου ζητώντας βοήθεια, ἀλλὰ ἀπὸ παντοῦ τοῦς ἐδηλώθη πὺς